

2025, 14 (1), 163-189 | Araştırma Makalesi

Türkiye de Ekonomik Küreselleşme ve Doğrudan Yabancı Yatırımların Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkilerinin Analizi

Dilek Usanmaz¹

Yusuf Ünsal²

Hayri Tanrıverdi³

Öz

Küreselleşme, mal ve hizmetlerin, teknolojinin, yatırımların, emeğin ve bilginin uluslararası hareketliliği yoluyla dünyanın daha bağlantılı ve birbirine bağımlı hale gelmesini ifade etmektedir. 1980'li yıllardan sonra hız kazanan küreselleşme süreci, ülkeler arasındaki sermaye akışkanlığını artırarak özellikle yurtdışı tasarruf eksikliği ve sermaye yetersizliği yaşayan gelişmekte olan ülkeler için ekonomik büyümeyi teşvik edici bir unsur olmuştur. Bu süreçte, doğrudan yabancı yatırımlar (DYY) da kalkınma planlarında giderek daha fazla önem kazanmış ve özellikle gelişmekte olan ülkelerin büyüme hedefleri doğrultusunda stratejik bir araç haline gelmiştir. Bu çalışmada, 1970-2021 döneminde Türkiye için doğrudan yabancı yatırımların ve ekonomik küreselleşme endeksinin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri incelenmiştir. Değişkenlerin durağanlık özellikleri birim kök testleri ile incelenmiş ve ardından değişkenler arasında uzun dönemli ilişkileri belirlemek için Johansen eşbütünlük analizi yapılmıştır. Elde edilen analiz sonuçlarına göre ekonomik büyüme, doğrudan yabancı yatırımlar ve ekonomik küreselleşme arasında bir eşbütünlük ilişkisi bulunmuştur. Bu durum, ekonomik küreselleşme ve yabancı yatırım akışlarının Türkiye'nin ekonomik büyüme dinamikleriyle uzun vadede bağlantılı olduğunu göstermektedir. Buna ek olarak, uzun dönem katsayı tahminleri için FMOLS yöntemi kullanılmış ve bu analiz sonuçları, ekonomik küreselleşmenin Türkiye'nin ekonomik büyümesini negatif yönde etkilediğini, doğrudan yabancı yatırımların ise büyüme üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını ortaya koymaktadır. Bu bulgular, küreselleşmenin ekonomik büyümeyi her zaman olumlu etkilemediğini ve yabancı yatırımların ülke büyümesi üzerindeki etkisinin ülke koşullarına bağlı olarak değişkenlik gösterebileceğini göstermektedir. Çalışmanın sonuçları, Türkiye'nin ekonomik büyümesi ve kalkınma stratejilerinde küreselleşme ve yabancı yatırımları optimize etmek için özel politika düzenlemelerinin önemini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Küreselleşme, Ekonomik Büyüme, Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Eşbütünlük Analizi, FMOLS Analizi

Usanmaz, D., Ünsal, Y., & Tanrıverdi, H. (2025). Türkiye de Ekonomik Küreselleşme ve Doğrudan Yabancı Yatırımların Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkilerinin Analizi. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 14(1), 163-189. <https://doi.org/10.15869/itobiad.1532272>

Geliş Tarihi	14.08.2024
Kabul Tarihi	12.02.2025
Yayın Tarihi	28.03.2025
*Bu CC BY-NC lisansı altında açık erişimli bir makaledir.	

1 Dr. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İİBF, İktisat, Nevşehir, Türkiye, dilekusanmaz06@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0871-3841

2 Araş. Gör. Dr., Anadolu Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İktisat Bölümü, Eskişehir, Türkiye, y_unsal@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7856-5402

3 Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Teknoloji Transfer Ofisi, Sakarya, Türkiye, hayritanriverdi@subu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8500-3440

2025, 14 (1), 163-189 | Research Article

Analysis of the Effects of Economic Globalization and Foreign Direct Investment on Economic Growth in Turkey

Dilek Usanmaz¹

Yusuf Ünsal²

Hayri Tanrıverdi³

Abstract

The concept of globalization reflects how the world has become increasingly interconnected and reliant on the cross-border movement of goods, services, technology, capital, labor, and information. Since the 1980s, this process has accelerated, improving capital flow across nations and promoting economic growth—particularly in developing countries facing challenges with domestic savings and capital. In this context, foreign direct investment (FDI) has become strategically vital in development planning, aligning with the growth goals of these economies. This study investigates the influence of foreign direct investment and the economic globalization index on Turkey's economic growth over the period from 1970 to 2021. The stationarity of the variables was first examined through unit root tests, followed by the Johansen cointegration analysis to explore long-term relationships among them. The findings confirm a cointegration relationship between economic growth, FDI, and economic globalization, indicating that these factors are interlinked with Turkey's economic dynamics in the long run. Furthermore, long-term coefficients were estimated using the FMOLS method. The results reveal that while economic globalization negatively influences Turkey's economic growth, FDI has no statistically significant effect. These outcomes suggest that globalization's effect on growth is not always positive and that the impact of FDI may vary according to a country's unique context. Overall, this study underscores the importance of tailored policy measures to optimize the advantages of globalization and FDI in Turkey's economic growth and development framework.

Keywords: Economic Globalization, Economic Growth, Foreign Direct Investment, Cointegration Analysis, FMOLS Analysis

Usanmaz, D., Ünsal, Y., & Tanrıverdi, H. (2025). Analysis of the Effects of Economic Globalization and Foreign Direct Investment on Economic Growth in Turkey, *Journal of the Human and Social Science Researches*, 14(1), 163-189. <https://doi.org/10.15869/itobiad.1532272>

Date of Submission	14.08.2024
Date of Acceptance	12.02.2025
Date of Publication	28.03.2025
*This is an open access article under the CC BY-NC license.	

1 Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Faculty of Economics, Economics, Nevşehir, Türkiye, dilekusanmaz06@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0871-3841

2 R.A. Dr., Anadolu University, Faculty of Economics, Department of Economics, Eskişehir, Türkiye y_unsal@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7856-5402

3 Asst. Prof, Sakarya University of Applied Sciences, Technology Transfer Office, Sakarya, Türkiye, hayritanriverdi@subu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8500-3440

Giriş

Küreselleşme, küresel bağlantıların genişlemesi, sosyal yaşamın dünya çapında örgütlenmesi ve mal, hizmet, teknoloji, yatırım, emek ve bilginin uluslararası hareketliliğinin ülkeler arasındaki toplumsal yapılar, kültürler ve nüfuslar üzerinde yarattığı karşılıklı bağımlılığı tanımlayan bir kavramdır (Shahzad, 2006, s.204-212; Kolb, 2018, s.1; Aydın vd., 2024, s.1061). Ekonomik küreselleşme ise dünya genelindeki şirketlerin, hükümetlerin ve diğer kurumların giderek artan etkileşim ve entegrasyon sürecini ifade eder. Bu süreç, küresel ticareti, doğrudan yabancı yatırımları (DYY), endüstriyel verimliliği, sermaye dolaşımını ve yenilikçiliği teşvik etmektedir (Liu vd., 2023, s.2; Radulovic ve Kostic, 2024, s.1-7). Küreselleşme, DYY ve uluslararası ticaretin artışıyla birlikte ülkelerin ekonomik büyüme potansiyelini güçlendirebilir. Küreselleşmeye güçlü bir şekilde entegre olan ekonomiler, daha fazla yatırım çekme, dış ticaret hacmini genişletme ve daha yüksek büyüme oranları elde etme fırsatına sahip olmaktadır. Ancak bu oranların sürdürülebilir bir şekilde yakalanabilmesi, küreselleşme süreçlerine erken ve etkin bir şekilde dahil olunmasına bağlıdır. Ayrıca küreselleşme, sermaye akışlarını kolaylaştırarak işgücü verimliliğini artırırken, tasarrufların daha verimli bir şekilde tahsis edilmesine de olanak tanır. Böylece ekonomik kaynakların daha etkin kullanımı sağlanarak uzun vadeli ekonomik büyüme için sağlam bir zemin oluşturulabilir (Radulovic ve Kostic, 2024, s.1-7). Küreselleşmenin sunduğu bu fırsatlardan tam anlamıyla yararlanabilmek için ülkelerin istikrarlı ekonomik politikalar geliştirmesi ve yatırımcılar için güvenli bir ortam oluşturması kritik önem taşımaktadır.

Dünyada 1980'li yıllardan sonra hızlanan toplumsal, sosyolojik, teknolojik, ekonomik, politik ve bilimsel alanlarda kapsamlı bir dönüşümü içeren küreselleşme süreci sermaye hareketliliğini arttırarak, özellikle sermaye yeterliliği konusunda sıkıntı yaşayan gelişmekte olan ülkelerin büyümesini pozitif yönde etkilemiş ve kalkınma sürecine katkıda bulunmuştur (Potrafke, 2014, s.509-552). Dolayısıyla doğrudan yabancı yatırımlar özellikle gelişmekte olan ülkelerin stratejik kalkınma planlarının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bundan dolayı gelişmekte olan birçok ülke, yabancı sermaye yatırımlarını arttırmak için önemli kolaylıklar sağlamak ve teşvik politikaları uygulamaktadır. Yani, küreselleşmenin uluslararası ticaretteki ve doğrudan yabancı yatırımlardaki artış ile ülkelerarasında gerçekleşen ekonomik entegrasyona paralel hareket eden siyasi ve sosyal bir yapıyı ifade ettiği söylenebilir (Velde, 2001, s.1-62; Ağır ve Rutbil, 2019, s.469-488; Degirmenci vd., 2024, s.1-2).

Doğrudan yabancı yatırım, bir ülkedeki yerleşik kişi veya kuruluşların, başka bir ülkede yönetiminde doğrudan söz sahibi olduğu veya önemli ölçüde etki sahibi olabilecekleri sınır ötesi yatırım türünü ifade etmektedir (OECD, 2024; Lagendijk ve Hendriks, 2009, s.243-254; UNCTAD, 2023; IMF, 2009, s.100-101). 1980'li yıllardan itibaren küreselleşme süreciyle birlikte DYY, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için ekonomik büyüme ve kalkınmanın kritik bir aracı haline gelmiştir. DYY, teknoloji ve bilgi birikiminin gelişmiş ülkelere diğer ülkelere aktarımı yoluyla gerçekleşen bir sermaye transferidir. Özellikle gelişmekte olan ülkelere DYY, yeni istihdam olanakları yaratma, rekabet gücünü artırma ve uluslararası pazarlara erişimi kolaylaştırma potansiyeline sahiptir. Ayrıca, gelişmiş ve çevre dostu teknolojilerin transferi, gelişmekte olan ülkelerin çevre kirliliği gibi önemli sorunlarının çözümünde ve sosyal koşulların iyileştirilmesinde önemli bir rol oynayabilir. Ancak DYY'nin katkısı, ülkeler ve sektörler arasında eşit bir şekilde dağılmamaktadır. Bu farklılık, ülkelerin yatırımcılar için şeffaf, hukuki temellere

dayalı güvenli bir ortam sunma ve etkili teşvik politikaları geliştirme kapasiteleriyle doğrudan ilişkilidir. Öte yandan, bazı ülkeler doğrudan yabancı yatırımları, çokuluslu şirketlere bağımlılığı artırarak ekonomik ve siyasi egemenliklerine yönelik bir tehdit olarak algılamaktadır. Bu durum, DYY'nin etkinliğinin ve sürdürülebilirliğinin, ülkelerin ekonomik politikaları ve yönetim kalitesiyle doğrudan bağlantılı olduğunu göstermektedir (Mallampally ve Sauvart, 1999, s.1; OECD, 1999; OECD, 2002; Aydın vd., 2024, s.1-2).

Türkiye, ekonomik kalkınma için gerekli olan sermaye, teknoloji ve girişim eksikliğini özellikle 1980 öncesi dönemde yoğun bir şekilde yaşamıştır. Bu nedenle doğrudan yabancı yatırım girişlerinin artması, ülke ekonomisi için her zaman kritik bir öneme sahip olmuştur. Ekonomik kalkınmanın finansmanında yurtiçi tasarrufların yetersizliği ve ödemeler dengesi açığı, Cumhuriyet'in ilanından bu yana Türkiye'nin karşılaştığı temel ekonomik sorunlar arasında yer almaktadır. Bu sorunlara yönelik çeşitli politika uygulamaları hayata geçirilmiş olsa da DYY girişlerinde belirgin bir artış eğilimi, 1980 sonrası dönemde ortaya çıkmıştır. Türkiye, 1970'li yılların sonunda yaşadığı ekonomik kriz sonrası 24 Ocak 1980 tarihinde liberal temelli bir ekonomik program uygulamaya koymuştur. Bu program, ekonomik büyümeyi dış kaynak teminine dayandırarak yabancı sermaye yatırımlarına özel bir önem vermiştir. Programın uygulanmasıyla birlikte birçok yönetsel ve yasal düzenleme gerçekleştirilmiştir. 1989 yılında yapısal uyum politikaları çerçevesinde dış finansal serbestleşme kararı alınmış ve sermaye hareketleri serbestleştirilmiştir. Küreselleşmenin etkilerinin daha belirgin hissedildiği bu dönemde ekonomi politikalarında liberal yaklaşım öne çıkmıştır. 2000'li yıllara kadar DYY girişlerinde artış görülse de bu artış beklenen düzeyde gerçekleşmemiştir. Ancak 2000 yılı itibarıyla DYY girişlerinde hızlı bir yükseliş yaşanmış, 2000 yılında yaklaşık 1 milyar dolar seviyesinde olan yatırımlar, 2007 yılında 22 milyar dolara ulaşmıştır. 2002 yılına kadar toplam DYY girişi 15 milyar dolar civarındayken, 2003-2021 yılları arasında bu rakam 240 milyar dolara kadar yükselmiştir (TEPAV, 2023, s.1-12; RTIO, 2024). Ayrıca Türkiye'nin stratejik coğrafi konumu, Avrupa, Asya ve Orta Doğu ile güçlü siyasi bağları, DYY açısından önemli avantajlar sunmaktadır. Ancak son yıllarda yaşanan siyasi sistem değişiklikleri, şeffaflık ve hukuki güvenilirlik konularındaki endişeler, ülkenin bu alandaki potansiyelini tam anlamıyla gerçekleştirmesini zorlaştırmaktadır (Öztürk, 2010, s.23-40; Doğan ve Doğan, 2022, s.320-339; Yased, 2023). Dolayısıyla, Türkiye'nin DYY çekme potansiyelini tam olarak hayata geçirebilmesi için siyasi ve ekonomik istikrarın sağlanması, güven ortamının güçlendirilmesi ve yapısal reformların sürdürülmesi kritik önem taşımaktadır.

Bu çalışma, Türkiye özelinde 1970-2021 dönemi boyunca doğrudan yabancı yatırımlar ve ekonomik küreselleşme endeksinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini uzun vadeli bir perspektifte incelemektedir. Literatürde benzer çalışmalar bulunsa da bu çalışma, küreselleşme bileşenleri arasında doğrudan yabancı yatırımların ekonomik büyüme üzerindeki etkisini, uzun bir zaman diliminde ve Türkiye'nin özgün ekonomik ve politik koşulları çerçevesinde detaylı bir şekilde analiz ederek farklılaşmaktadır. Ayrıca, küreselleşme ile büyüme arasındaki dinamikleri, doğrudan yabancı yatırımların etkisiyle bütüncül bir yaklaşımla ele alarak, Türkiye özelindeki yapısal dönüşümleri ve döneme özgü ekonomik politikaları da dikkate almaktadır. Bu yönüyle çalışma, literatüre metodolojik derinlik ve ülke bazlı özgün bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Çalışmada değişkenlerin seçilme nedenleri teorik ve ampirik temellere dayandırılarak açıklanmıştır. Doğrudan yabancı yatırımlar, sermaye akışı, teknoloji transferi ve üretim kapasitesinin artırılması yoluyla ekonomik büyümeyi destekleyen önemli bir faktördür. Ekonomik küreselleşme endeksi ise ticaret, finansal entegrasyon ve ekonomik açıklık gibi unsurları kapsayarak geniş bir analiz çerçevesi sunmaktadır (Değirmenci vd., 2024, s.229-230). Ekonomik büyüme ise bu etkileşimlerin merkezinde yer alarak çalışmanın temel bağımlı değişkenini oluşturmaktadır. Ayrıca, çalışmanın motivasyonu Türkiye'nin son yarım yüzyılda yaşadığı ekonomik ve politik dönüşümlerle şekillenmiş, küreselleşme ve DYY'nin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini uzun vadeli bir perspektifte inceleme ihtiyacından doğmuştur. Çalışma, bu dinamikleri ülkeye özgü yapısal dönüşümler ve ekonomik politikalar bağlamında analiz ederek literatüre özgün katkılar sunmaktadır. Gelecekteki çalışmalar için küreselleşme ve DYY'nin alt bileşenlerinin ekonomik büyüme üzerindeki mikro düzeyde etkilerini ele almak isteyen araştırmacılara bir referans kaynağı olmayı amaçlamaktadır.

Çalışmaya ait sonraki bölümler şu şekilde yapılandırılmıştır: İkinci bölümde, ekonomik küreselleşme, DYY ve ekonomik büyümeye ilişkin teorik ve ampirik literatür sunulmaktadır. Üçüncü bölüm, çalışmada kullanılan ekonometrik analiz metodolojisine ayrılmıştır. Dördüncü bölümde analiz sonuçları detaylandırılmakta, son bölümde ise tartışma ve sonuçlar ele alınmaktadır.

1. Teorik ve Ampirik Literatür

Teorik açıdan bakıldığında, ekonomik küreselleşme ve DYY'nin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi; neoklasik büyüme teorisi, içsel büyüme teorisi ve ekonominin DYY'ye bağımlılığı teorisi çerçevesinde açıklanabilmektedir (CFI, 2024; Rakhmatullayeva vd., 2020, s.2-8).

Neoklasik büyüme modeli, ekonomik büyümenin emek, sermaye ve teknoloji gibi üç temel ekonomik gücün devreye girmesiyle nasıl istikrarlı bir büyüme oranına ulaştığını açıklayan bir yaklaşımdır (CFI, 2024). Bu modele göre, uluslararası ticaret ve yatırım hareketliliğiyle şekillenen ekonomik küreselleşmenin ekonomik büyümeyi teşvik ettiği kabul edilmektedir (Baidoo vd., 2023, s.1-14). Neoklasik teori, teknolojik gelişmeyi dışsal bir faktör olarak değerlendirir ve büyümenin sürdürülebilirliğinde teknoloji transferinin kritik bir rol oynadığını vurgular.

İçsel büyüme teorisi ise ekonomik büyümenin, ekonominin iç dinamikleri aracılığıyla gerçekleştiğini savunur ve dışsal faktörlerin etkisini ikincil olarak değerlendirir (CFI, 2024). Neoklasik büyüme modelinden farklı olarak, içsel büyüme teorisi, teknolojik gelişmelerin ve yeniliklerin ekonomik büyümenin içsel unsurları olduğunu ileri sürer. Ayrıca, DYY teknolojiyi desteklemesi, sermaye yatırımlarını teşvik etmesi ve bilgi transferini sağlaması yoluyla ekonomik büyümeye katkı sunduğu kabul edilmektedir (Baldwin vd., 2005, s.945-963).

Howard-Domar büyüme modeli ve Rostow'un doğrusal aşamalı kalkınma modeli, sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanabilmesi için yüksek tasarruf oranları ve sermaye birikiminin gerekli olduğunu vurgular. Ancak gelişmekte olan ülkelerde bu koşulları sağlamak zor olabildiğinden, ekonomik büyümenin sürdürülebilirliği için doğrudan yabancı yatırımların yerel tasarruf ve sermaye birikimini destekleyici bir araç olarak kullanılması önerilmektedir (Emako vd., 2022, s.382-401).

Bağımlılık teorileri ise doğrudan yabancı yatırımların gelişmekte olan ülkelerde her zaman olumlu sonuçlar doğurmadığını ileri sürer. Bu teorilere göre, DYY; kar transferi yoluyla sermayenin ülke dışına çıkmasına, doğal kaynakların tükenmesine, dışlama etkisinin ortaya çıkmasına, gelir eşitsizliğinin derinleşmesine, ikili ekonomilerin oluşmasına ve işsizliğin artmasına yol açabilir (Emako vd., 2022, s.382-401). Bu çerçevede, DYY'nin etkilerinin olumlu ya da olumsuz sonuçlar doğurması, ülkelerin uyguladığı politikaların niteliği ve yatırım ortamının güvenilirliğiyle yakından ilişkilidir.

Tablo 1. Literatür İncelemesi

Yazar(lar)	Ülke/Bölge	Dönem	Yöntemler	Sonuçlar
Ekonomik Büyüme ve Küreselleşme				
Afzal (2007)	Pakistan	1960-2006	Eşbütünleşme	Ekonomik büyüme ve Küreselleşme arasında uzun vadeli ilişki söz konusudur. Küreselleşmenin ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir etkisi, sigortacılık faaliyetlerinin düşük seviyede olduğu durumlarda daha belirgin bir şekilde ortaya çıkarken, sigortacılık faaliyetlerinin yüksek düzeyde olduğu durumlarda ise bu etkinin olumsuz hale geldiği görülmektedir.
Lee vd., (2017, s. 155-170)	38 Ülke	1984-2009	LCLS	Küreselleşmenin ekonomik büyüme üzerine güçlü bir pozitif etkisi bulunmuştur.
Olimpia ve Stela (2017, s. 29-40)	Romanya	1990-2013	Nedensellik Testi	Değişkenler arasında anlamlı bir karşılıklı etkileşim söz konusudur.
Abakumova ve Premierova (2018, s. 1)	Ukrayna	1995-2016	ARDL	Türkiye'de ekonomik büyümenin ekonomik ve sosyal küreselleşmeyi artırdığını göstermiştir. Ekonomik küreselleşmenin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi, negatif ve istatistiksel olarak anlamsızdır.
Kılıçarslan ve Dumrul (2018, s. 115-123).	Türkiye	1980-2015	OLS, Eşbütünleşme	Küreselleşme, uzun dönemde ekonomik büyümeyi negatif etkilemektedir.
Latif vd., (2018, s. 318-328)	(BRICS) Ülkeleri	2000-2014	OLS, FMOLS, DOLS, MG	

Titalessy (2018, s. 79-85)	Asya-Pasifik	2000-2014	Panel Regresyon	Ekonomik küreselleşme, ekonomik büyüme üzerinde önemli ölçüde pozitif etkiye sahiptir.
Ahmad (2019, s. 255-276)	83 Ülke	1985-2014	Mekansal Panel FE	Ekonomik küreselleşme, pozitif olarak ekonomik büyümenin önemli bir belirleyicisidir.
Hammudeh vd., (2020, 1-17)	116 Ülke	1980-2015	CS-ARDL	Alt ve üst orta gelir gruplarında genel küreselleşme ile ekonomik büyüme arasında ikinci dereceden U şeklinde bir ilişki olduğu doğrulanmaktadır. Buna karşılık, yüksek gelirli ülkelerde ise küreselleşme ile ekonomik büyüme arasında pozitif doğrusal bir ilişki gözlemlenmektedir.
Ifeakachuku (2020, s. 202-212)	Nijerya	1981-2018	VECM-ARDL	Küreselleşme, ekonomik büyümeyi tek yönlü olarak etkilemektedir.
Acheampong vd. (2021, s.1-18)	23 Gelişmekte Olan Ülke	1970-2015	Dinamik GMM-PVAR	Ekonomik ve siyasi küreselleşme ekonomik büyümeyi geciktirirken, sosyal küreselleşme ekonomik büyümeyi artırmaktadır.
Beri vd., (2022, s. 1-12)	Afrika	2001-2018	İki Aşamalı SGMM	Küreselleşme ile ekonomik büyüme arasında anlamsız bir ilişki söz konusudur.
De Oliveira ve Moutinho (2022, s. 48-53)	BRICS Ülkeleri	1990-2018	Dinamik Panel GMM	Ekonomik ve sosyal küreselleşme arasındaki etkileşim giderek artmaktadır. Ancak bu etkileşimin ekonomik büyümeyi azaltıcı bir etkisi olduğu gözlemlenmektedir.
Alariqi vd., (2023, s. 3920-3931)	21 MENA Ülkesi	1997-2021	Temel Bileşen Analizi (PCA)	Ekonomik küreselleşme, ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkiler yaratmaktadır.

Baidoo vd., (2023, s. 1-14)	Gana	1984-2020	ARDL		Ekonomik küreselleşme, büyümeyi kısa ve uzun dönemde azaltmaktadır.
Linh ve Linh (2023, s. 87-102)	Avrupa Birliği	2004-2018	POLS, REM	FEM,	Küreselleşme; ekonomik, siyasi ve sosyal boyutlarıyla birlikte ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkilere sahiptir.
Ouedraogo vd., (2023, s. 1682)	117 Ülke	1980-2019	OLS-GMM		Birinci sınıf ülkelerde küreselleşmenin ekonomik büyüme üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmazken, ikinci sınıf ülkelerde küreselleşmenin ekonomik büyüme üzerinde olumlu ve anlamlı bir etkisi gözlemlenmiştir.
Radulovic ve Kostic (2024, s. 1-7)	Batı Balkan Ülkeleri	1998-2020	ARDL		Uzun vadede, siyasi küreselleşmenin ekonomik büyüme üzerinde anlamlı ve negatif bir etkisi olduğu, sosyal küreselleşmenin ise anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğu ortaya konulmaktadır. Buna karşın, ekonomik küreselleşmenin ekonomik büyüme üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir.

Ekonomik Büyüme ve DYY

Batten ve vd., (2009, s. 1621-1641).	79 Ülke	1980-2003	Panel Regresyon		DYY'nin ekonomik büyümeyi teşvik etmeye yardımcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Almfracji ve Almsafir (2014, s. 106-213).	69 Az Gelişmiş Ülke	1994-2012	Panel Regresyon		DYY'nin ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkiler yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.

Gui-Diby (2014, s. 248-256).	50 Afrika Ülkesi	1980-2009	SYS-GMM	DYY girişlerinin Afrika'nın ekonomik büyümesi üzerinde önemli bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, DYY'nin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin 1980-1994 döneminde negatif, 1995-2009 döneminde ise pozitif olduğu ortaya konulmuştur.
Iamsiraroj (2016, s.116-133).	124 ülke	1971-2010	Üç Aşamalı En Küçük Kareler	DYY ve büyüme arasında pozitif yönlü ilişki tespit edilmiştir.
Alvarado vd., (2017, s. 176-187)	19 Latin Amerika Ülkesi	1980-2014	Panel Regresyon	DYY'nin ekonomik büyüme üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır.
Bermejo Carbonell ve Werner (2018, s. 425-456)	İspanya	1984-2010	GETS	DYY'nin ekonomik büyüme üzerinde önemli bir etkisi olmadığı gösterilmiştir.
Acquah ve Ibrahim (2020, s. 315-334)	45 Afrika Ülkesi	1980-2016	GMM	DYY'nin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin genel olarak pozitif olduğu, ancak bu etkinin model spesifikasyonuna bağlı olarak tam anlamıyla sağlam olmadığı belirlenmiştir. Buna rağmen, DYY'nin büyümeyi artırıcı etkisinin, azaltıcı etkisinden tutarlı bir şekilde daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir.
Okwu vd., (2020, s. 217-230)	30 Küresel Ekonomi	1998-2017	Panel Regresyon	DYY girişlerinin ekonomik büyümeyi arttırdığı sonucuna varılmıştır.
Banday vd., (2021, s. 211-221)	BRICS	1990-2018	ARDL	DYY'nin ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir etkisi olduğu tespit edilmiştir.
Luo vd., (2022, s. 1)	Çin, Hindistan, Singapur	1980-2020	AMG, CCEMG, MG	DYY, uzun dönemde ekonomik büyümeyi pozitif olarak etkilemektedir.

Appiah-Otoo vd., (2023, s. 1-11)	Batı Afrika	1990-2021	Panel Eşbütünleşme, Kantil Regresyon	DYY'nin ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkisi olduğu tespit edilmiştir
Huang vd., (2023, s. 1-10)	Çin	1986-2019	N-ARDL	DYY , pozitif bir şok sırasında ekonomik büyüme üzerinde anlamlı bir etki yaratmazken, kısa ve uzun vadede negatif bir şok sırasında ekonomik büyüme üzerinde olumsuz bir etki ortaya koymaktadır.
Hordofa (2023, s. 1-24)	Etiyopya	1982-2021	Otoregresif Dağıtılmış Gecikme	DYY'nin ekonomik büyüme üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu gösterilmektedir.
Kumari vd., (2023, s. 127-149)	Hindistan	1985-2018	VAR	DYY ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü bir nedensellik bulunmasına rağmen, değişkenler arasında uzun vadeli bir ilişki bulunmamaktadır.
Leitão vd., (2023, s. 1-13)	Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Slovakya	1990-2018	ARDL, PMG, FMOLS	DYY, ekonomik büyüme ile pozitif bir ilişkiye sahiptir.
Minh vd., (2023, s. 1-9)	Vietnam	1990-2018	ARDL	DYY, ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir.
Rehman vd., (2023, s. 1)	Pakistan	1976-2019	ARDL	DYY, ekonomik büyüme üzerinde hem uzun hem de kısa vadede olumsuz bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Ampirik çalışmalar, ekonomik küreselleşme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi farklı yöntemler ve veri setleri kullanarak incelemiş ve çeşitli sonuçlara ulaşmıştır. Bazı araştırmalar, ekonomik küreselleşmenin ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkiler sağladığını öne sürerken, diğerleri bu ilişkinin negatif ya da belirsiz olduğunu ifade etmektedir. Sosyal küreselleşmenin genellikle ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkiler yarattığı görülürken, siyasi küreselleşmenin bazı durumlarda büyüme üzerinde olumsuz sonuçlar doğurduğu tespit edilmiştir. Bulgular, küreselleşmenin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin ülkelerin gelir seviyelerine, ekonomik yapılarına ve kurumsal

çerçevelerine bağlı olarak değişebileceğini göstermektedir.

DYY ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi ele alan ampirik çalışmalar da tutarlı sonuçlar sunmamaktadır. Birçok çalışma, DYY'nin ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkiler oluşturduğunu savunsa da bazı araştırmalar, DYY'nin büyüme üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığını veya model spesifikasyonuna göre farklılık gösterebileceğini belirtmiştir. Ayrıca, DYY'nin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin zaman içinde değişkenlik gösterdiği de ortaya konulmuştur. Bazı bulgular, DYY'nin pozitif ekonomik şoklar sırasında belirgin bir etki yaratmadığını, ancak negatif şoklar sırasında ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkiler oluşturduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, DYY ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin ekonomik koşullara, politika uygulamalarına ve kurumsal faktörlere bağlı olarak değişebileceğini ortaya koymaktadır.

2. Metodoloji

2.1. Veri seti ve Model

Bu çalışma, 1970-2021 dönemi kapsamında Türkiye için doğrudan yabancı yatırımlar ve ekonomik küreselleşme endeksinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini incelemektedir. Çalışmada ekonomik büyümeyi, kişi başına GSYİH temsil etmektedir. Kişi başına GSYİH ve doğrudan yabancı yatırımlar, Dünya Bankası veri tabanından temin edilmiştir. Ekonomik küreselleşme endeksi ise İsviçre Federal Teknoloji Enstitüsü veri tabanında alınmıştır. Çalışmada yer alan verileri daha yumuşak değerler haline getirmek için logaritmaları alınmıştır. Çalışmada kullanılan veri setinin özeti Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 2. Veri Seti

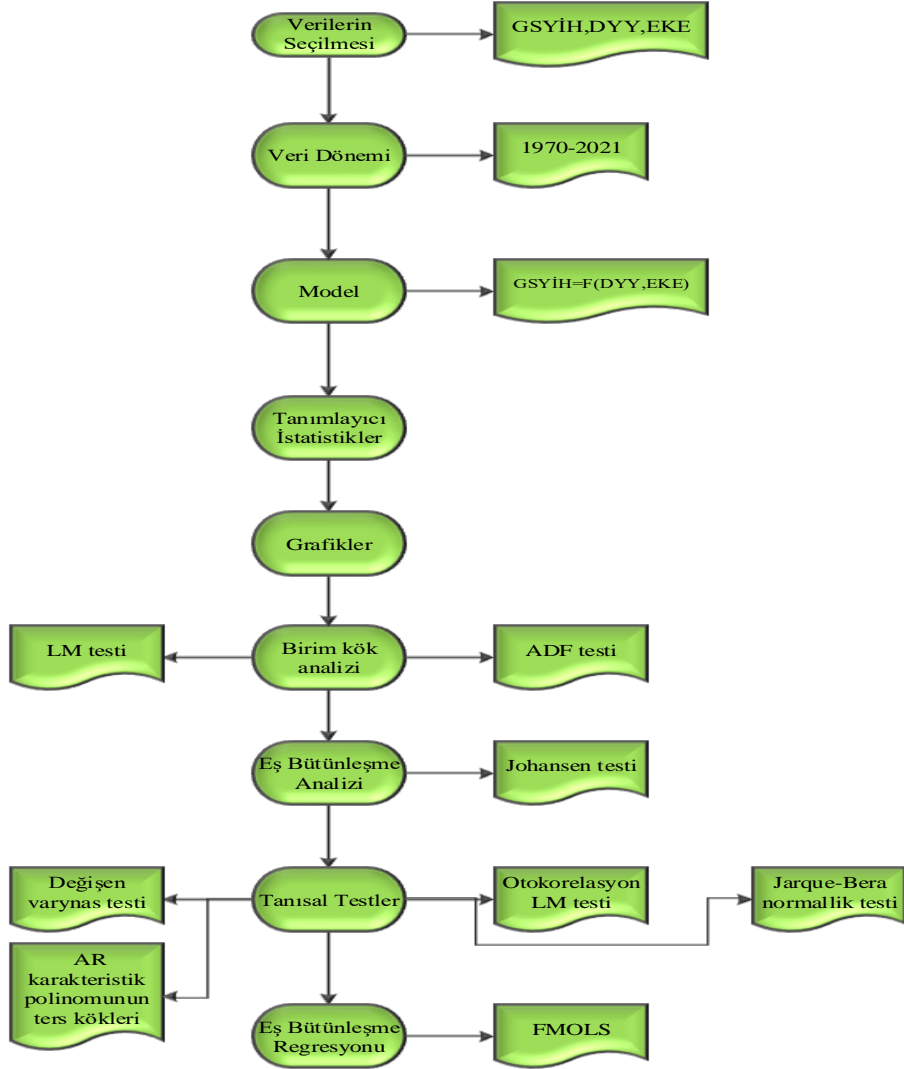
Değişken	Simge	Açıklama	Kaynak
Logaritması alınmış ekonomik büyüme	LNGSYİH	Sabit 2015 ABD dolar fiyatlarıyla kişi başına GSYİH	Dünya Bankası (2024)
Logaritması alınmış doğrudan yabancı yatırımlar	LNDYY	Doğrudan yabancı yatırım, net girişler (cari dönem ABD dolar fiyatlarıyla)	Dünya Bankası (2024)
Logaritması alınmış ekonomik küreselleşme endeksi	LNEKE	Finansal ve ticari küreselleşmeyi içermektedir.	İsviçre Federal Teknoloji Enstitüsü (2024)

Ekonomik büyüme, küreselleşme endeksi ve doğrudan yabancı yatırımlar üzerine uygulamalı literatüre dayanan ve bu doğrultuda çalışmada kullanılan model aşağıdaki gibidir:

$$LNGSYİH_t = f(LNDYY_t, LNEKE_t) \quad (1)$$

$$LNGSYİH_t = \beta_0 + \beta_1 LNDYY_t + \beta_3 LNEKE_t + \varepsilon_t \quad (2)$$

Eşitlik 2’de bağımlı değişken, ekonomik büyümedir ($LNGSY\dot{H}_t$). Doğrudan yabancı yatırımlar ($LNDYY_t$) ve ekonomik küreselleşme endeksi ($LNEKE_t$) bağımsız değişkenler, ε_t ise modelin hata terimidir.

Şekil 1. Ekonometrik Metodoloji Özeti

2.2. Yöntem

Çalışmada öncelikle serilerin durağanlık derecelerinin belirlenebilmesi için birim kök analizleri yapılacaktır. Daha sonra değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkinin belirlenmesine yönelik eşbütünleşme testi uygulanacaktır. Son olarak uzun dönem kat sayıların tahmini için Tamamen Değiştirilmiş Sıradan En Küçük Kareler (FMOLS) yöntemi kullanılacaktır. Çalışmada kullanılan ekonometrik metodoloji Şekil 1’de

gösterilmektedir.

2.2.1. Birim Kök Analizi

Birim kök analizi, zaman serisi verilerinin birim kök içerip içermediğini test etmek için kullanılan bir yöntemdir. Birim kök, bir zaman serisinin durağan olmadığını ifade eder. Birim kök varlığı, bir zaman serisindeki rastgele yürüyüş özelliklerinin bir göstergesidir ve bu serinin tahmin edilmesini zorlaştırabilmektedir. Bir zaman serisi durağan değilse, analiz ve tahminlerde kullanılmadan önce durağan hale getirilmesi gerekebilir. Bu doğrultuda serilerin durağanlık derecelerini belirlemek amacıyla çeşitli birim kök testleri geliştirilmiştir. Genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF) (1981, s.1057-1072) testi, serilerin durağanlık derecelerinin belirlenmesinde yaygın olarak kullanılan geleneksel yöntemlerden biri olarak gösterilebilmektedir. ADF testi, Dickey-Fuller testinin genişletilmiş bir versiyonudur ve özellikle yüksek dereceli otokorelasyon içeren zaman serileri için uygundur. ADF testi, bir zaman serisinin durağan olup olmadığını test ederek, serinin uzun dönemde sabit bir ortalama ve varyansa sahip olup olmadığını kontrol eder. (Xu ve Zhao, 2023). ADF birim kök testinin matematiksel formu Eşitlik 3'de gösterilmektedir (Asteriou ve Hall, 2021, s.4-42).

$$\Delta y_t = a_0 + \lambda y_{t-1} + a_2 t + \sum_{i=1}^p \beta_i \Delta y_{t-i} + u_t \quad (3)$$

ADF testinde hipotezler şu şekildedir:

H₀: Değişken birim köke sahiptir.

H₁: Değişken birim köke sahip değildir.

Makroekonomik veriler sıklıkla politika değişiklikleri, ekonomik krizler veya diğer dışsal faktörler nedeniyle yapısal kırılmalar gösterebilmektedir. Yapısal kırılmaları dikkate almayan ADF gibi birim kök testleri, makroekonomik serilerin yanlış bir şekilde durağan olmadığı sonucuna varabilir ve bu durumda, analiz ve tahminlerin doğruluğu etkilenebilir. Bu nedenle, daha güvenilir durağanlık sonuçları elde edebilmek için yapısal kırılmaları dikkate alan birim kök testleri ekonometrik analizlerde uygulanabilmektedir. Yapısal kırılmaları dikkate alan, Lee ve Strazicich (2003, s.1082-1089) tarafından geliştirilen iki kırılmalı Lagrange Çarpanı (LM) birim kök testi bu söz konusu birim kök testleri arasında yer almaktadır.

LM birim kök testi, içsel kırılmalara izin veren bir birim kök testidir. LM testi hem boş hipotez hem de alternatif hipotez altında kırılmalara izin vermektedir (Miles, 2020, s.1-12). Bunun yanında sadece alternatif hipotez altında yapısal kırılmaları dikkate alan testler arasında Zivot ve Andrews (1992, s.251-270) ve Lumsdaine ve Papell (1997, s.212-218) gibi testlerde bulunmaktadır (Akdoğan, 2018, s. 163-173). Ancak, boş hipotez altında kırılmaları ihmal eden testlerin, kırılma parametrelerine karşı değişmez olmaması nedeniyle güçlerinin daha düşük olacağı vurgulanmaktadır (Kim ve Perron, 2009, s.1-13; Akdoğan, 2018, s.163-173). Bu gelişmeler doğrultusunda Lee ve Strazicich (2003, s.1082-1089), hem boş hem de alternatif hipotez altında yapısal kırılmalara izin veren içsel iki kırılmalı Lagrange çarpanı (LM) testini geliştirmiştir. LM testinde alternatif hipotez, açık bir şekilde trend durağanlığını ima etmektedir (Akdoğan, 2018, s.163-173).

2.2.2. Eşbütünleşme Analizi

Eşbütünleşme, iki veya daha fazla zaman serisi değişkeni arasında uzun vadeli bir denge ilişkisinin var olup olmadığını belirlemek için kullanılan bir yöntemdir. Serilerin eşbütünleşik olduğu durumda bireysel olarak durağan olmasalar bile, uzun vadede birlikte hareket ettikleri ve istikrarlı bir ilişki sürdürdükleri anlamına gelmektedir. Johansen eşbütünleşme testi, bir dizi zaman serisi değişkeni arasında eşbütünleşmeyi test etmek için kullanılan istatistiksel bir yöntemdir. Johansen eşbütünleşme testi, Engle-Granger iki aşamalı eşbütünleşme testinin çok değişkenli bir genişlemesidir. Değişkenler arasındaki birden fazla eşbütünleşme ilişkisini test etmeye olanak tanır. Maksimum olabilirlik tahminine dayanan Johansen testi, eşbütünleşme ilişkilerinin sayısını ve bu ilişkileri oluşturan değişkenlerin doğrusal kombinasyonlarını belirlemek için kullanılabilir (Hu vd., 2023, s.1-10). Johansen testinin diğer eşbütünleşme yöntemlerinden avantajı; bağımlı değişken seçme sorununu ve hata teriminin bir dönemden diğerine aktarılması nedeniyle ortaya çıkan sorunları ortadan kaldırmaktadır (Khan vd., 2022, s.1-10). Bu bilgiler ışığında ve Tablo 4’de gösterilen birim kök sonuçları kapsamında Johansen eşbütünleşme testin seçilmesine karar verilmiştir.

Johansen testi, eşbütünleşme ilişkilerinin sayısını belirlemek için iz (trace) testi ve maksimum öz değer (maximum eigenvalue) testi olarak adlandırılan iki ana test sunar. İz testi eşbütünleşme vektörlerinin sayısını belirlemek için kullanılırken, maksimum öz değer testi eşbütünleşme vektörlerinin sayısını ve yapısını tespit edebilmek için kullanılmaktadır (Raihan vd., 2022, s.1-16). Bunu yanında seriler arasındaki eşbütünleşme ilişkisinin belirlenmesinde, iz testinin eşbütünleşme için maksimum öz değer testinden daha sağlam olduğunu belirtilmektedir (Cheung ve Lai, 1993, s.313-328; Katırcıoğlu, 2009, s.17-20). Johansen testinde kullanılan her iki ana test (iz testi ve maksimum öz değer testi) hipotezler şu şekildedir:

H_0 = Eşbütünleşme yoktur.

H_1 = Eşbütünleşme vardır.

Johansen testinin ekonometrik denklemi şu şekildedir (Hu vd., 2023, s.1-10):

$$\Delta y_t = \prod Y_{t-1} + \sum_{i=1}^{p-1} \gamma \Delta y_{t-1} + \beta x_t + \varepsilon_t \quad (4)$$

2.2.3. Tamamen Değiştirilmiş Sıradan En Küçük Kareler (FMOLS)

Bu çalışmada uzun dönem kat sayılarını tahmin edebilmek amacıyla, Phillips ve Hansen (1990, s.225-248) tarafından geliştirilen Tam Modifiye En Küçük Kareler (FMOLS) yöntemine başvurulmuştur. FMOLS testi, eşbütünleşik değişkenler için etkin sonuçlar sağlayan hata terimine dayalı bir regresyon tekniğidir (Merlin ve Chen, 2021, s.1-11). FMOLS, Sıradan En Küçük Kareler tahmincisinin asimptotik dağılımında soruna neden olan parametrelerin çekirdek tahmincilerini kullanmaktadır (Shahbaz, 2009, s.65-80). FMOLS, tasarımı itibarıyla bir enstrümantal değişken tahmincisi olan ve dayanıklı bir model olarak görülmektedir. Ayrıca FMOLS, seçilen değişkenler arasındaki içsellik ve seri korelasyon sorunlarını çözebilecek kapasitede bir tahminci olduğu belirtilmektedir. Seçilen serilerin durağan olmaması sorunlarıyla başa çıkmada FMOLS’yi kullanmak

avantaj sağlamaktadır. Bu durum, modelin durağan ve durağan olmayan serilerin karışımı veya durağan olmayan seriler karşısında bile etkili tahminler sağlayabileceği anlamına gelmektedir (Adom ve Bekoe, 2013, s.42-50; Amoako vd., 2022, s.11112-11120). Ek olarak FMOLS, birim kök içeren serilere tipik regresyon teknikleri uygulayarak yanıltıcı regresyonlar karşısında etkili bir yöntemdir (Raihana ve Tuspekova, 2022, s.1-17). Bu bağlamda çalışmada yer alan modelin uzun dönem katsayı tahmini için FMOLS yöntemi uygun görülmüştür.

3. Bulgular

Tablo 3. Serilere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikleri

	LNGSYİH	LNDYY	LNEKE
Ortalama	8.720823	3.758181	20.54513
Medyan	8.676784	3.904132	20.50945
Maksimum	9.506729	4.056041	23.81644
Minimum	8.093793	3.285168	16.11810
Standart Sapma	0.399747	0.272926	2.321707

Çalışmada, öncelikle serilere ait tanımlayıcı istatistikler araştırılmıştır. Ayrıca değişkenlere ilişkin grafikler çizdirilmiştir. Bu doğrultuda elde edilen tanımlayıcı istatistikleri Tablo 3’de, değişkenlere ilişkin grafikler ise Şekil 2’de gösterilmektedir.

Şekil 2. Serilere İlişkin Grafik

Şekil 2’ye bakıldığında, LNDYY ve LNEKE değişkenlerinin artan ve azalan bir eğilime sahip olduğu görülmektedir. LNGSYİH ise bir artış trendi sağladığı görülmektedir. Bu

söz konusu eğilimler değişkenlerin birim kök içerdiklerine dair fikir vermektedir. Ayrıca Şekil 2'ye bakıldığı zaman LNGSYİH, LNDYY ve LNEKE serilerinin sabit ve trend içerdikleri görülmektedir. Bu doğrultuda değişkenlere ait birim kök analizlerinde sabitli ve trendli modelin kullanılmasına karar verilmiştir. LNGSYİH, LNDYY ve LNEKE'ye ilişkin ADF ve LM birim kök test sonuçları Tablo 4'de gösterilmektedir.

Tablo 4. Birim Kök Test Sonuçları

Değişken	ADF		LM		
	t-İstatistik Değeri	% 5 Test Kritik Değeri	TAU-İstatistik Değeri	% 5 Test Kritik Değeri	Kırılma Tarihleri
LNGSYİH	-1.715142 (0.7301)		-5.881196	-6.175000	1980, 1999
LNDYY	-3.486833* (0.0516)	-3.500495	-5.497550	-6.185000	1980, 2004
LNEKE	-0.874764 (0.9509)		-4.805265	-6.108000	1980, 1992
Δ LNGSYİH	-6.731089*** (0.0000)		-6.420547**	-6.108000	1980, 1984
Δ LNDYY	-10.06198*** (0.0000)	-3.502373	-7.284023***	-6.175000	1982, 1999
Δ LNEKE	-8.115351*** (0.0000)		-8.771535***	-6.108000	1980, 1993

ADF, Genişletilmiş Dickey-Fuller birim kök testini ifade etmektedir. LM, Lee ve Strazicich (2003) tarafından geliştirilen iki kırılmalı Lagrange Çarpımı birim testini ifade etmektedir. Parantez içleri ADF testine ait olasılık değerlerini ifade etmektedir. *, **, *** sırasıyla %10, %5, %1 anlamlılık düzeylerini ifade etmektedir. Δ değişkenlerin birinci farkının alındığını göstermektedir.

Tablo 4'de ADF sonuçlarına göre LNGSYİH, LNDYY ve LNEKE değişkenlerinin %5 anlamlılık seviyesinde, trendli ve sabitli modelde düzeyde birim kök içermektedir. Bunun yanında ADF testinde serilerin birinci farkları alındığında ise durağan hale gelmektedir. Tablo 4'de yer alan LM yapısal kırılma test sonuçlarına göre, LNGSYİH, LNDYY ve LNEKE değişkenleri %5 test kritik seviyesinde düzeyde birim kök içermektedir. Ayrıca serilerin ortak olarak kesiştikleri yapısal kırılma tarihi, Türkiye'nin liberal ekonomiye geçiş tarihi olan 1980 olarak görülmektedir. LM testinde serilerin birinci farkları alındığında ise %5 test kritik seviyesinde durağan hale geldiği görülmektedir. İki birim kök testinin ortak sonucu, LNGSYİH, LNDYY ve LNEKE değişkenlerinin I(1) seviyesinde durağan olduğu şeklindedir. LNGSYİH, LNDYY ve LNEKE'nin birinci farkta durağan olması, eşbütünleşme analizinin yapılması koşulunu sağlamaktadır. Seriler arasındaki uzun dönemli ilişki sayısını belirlemek amacıyla, VAR modeli kapsamında Johansen eşbütünleşme testi uygulanmıştır. Ancak, eşbütünleşme sonuçlarına geçmeden önce, VAR modeli için uygun gecikme sayısının belirlenmesi gerekmektedir. Ayrıca, eşbütünleşme sonuçlarına ulaşmadan önce VAR modeline

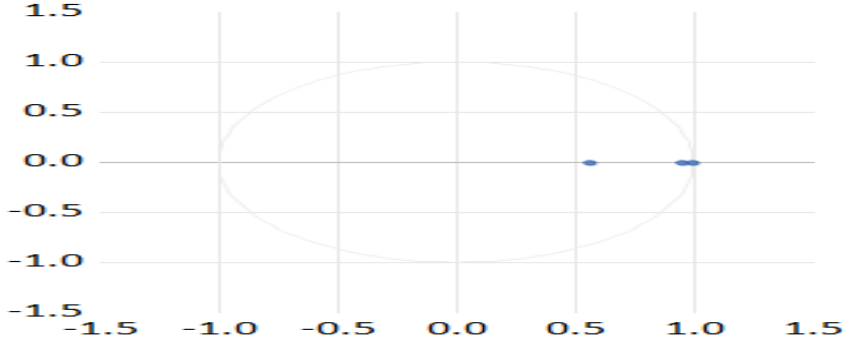
yönelik tanısal testlerin de yapılması önemlidir. Uygun gecikme sayısının belirlenmesine ilişkin elde edilen bulgular Tablo 5'te sunulmaktadır.

Tablo 5. VAR Modeli İçin Uygun Gecikme Uzunluğunun Belirlenmesi

Gecikme	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-45.29876	NA	0.001502	2.012449	2.129399	2.056644
1	129.3920	320.2664*	1.51e-06*	-4.891332*	-4.423532*	-4.714550*
2	133.9778	7.834127	1.82e-06	-4.707409	-3.888758	-4.398040
3	135.4291	2.297879	2.53e-06	-4.392879	-3.223379	-3.950923
4	140.4258	7.286798	3.06e-06	-4.226073	-2.705723	-3.651531

LR, sıralı değiştirilmiş LR test istatistiğini; FP, son tahmin hata terimini; AIC, Akaike bilgi kriterini; SC, Schwarz bilgi kriterini ve HQ, Hannan-Quinn bilgi kriterini temsil etmektedir. * işareti, bilgi kriterleri tarafından belirlenen gecikme uzunluğunu göstermektedir.

Tablo 5'teki sonuçlar incelendiğinde, tüm bilgi kriterlerinin 2. satırda toplandığı gözlemlenmiştir. Bu doğrultuda, VAR modeli için uygun gecikme uzunluğu 1 olarak belirlenmiştir. Gecikme uzunluğu belirlendikten sonra, VAR modelinin istikrarının değerlendirilmesi gerekmektedir. VAR modelinin istikrarlı olup olmadığını belirlemek için AR (Otokorelasyon) karakteristik polinomunun ters kökleri dikkate alınır. Bu ters köklerin dağılımı Şekil 3'te sunulmuştur.

Şekil 3. AR karakteristik polinomunun ters kökleri

AR karakteristik polinomunun ters köklerinin birim çember içinde yer alması, VAR modelinin istikrarlı olduğunu göstermektedir. Ters kökler çemberin dışında kalırsa, modelde istikrar sorunu meydana gelecektir. Şekil 3'te görüldüğü üzere, AR karakteristik polinomunun ters kökleri birim çember içinde yer almakta olup, tahmin edilen VAR modeli istikrarlı kabul edilmiştir. VAR modelinin istikrarı doğrulandıktan sonra, tanısal test sınamaları gerçekleştirilmiştir. Bu testlerin sonuçları Tablo 6'da sunulmaktadır.

Tablo 6. Tanısal Test Sonuçları

Tanısal Test	İstatistik Değeri	Olasılık Değeri	Sonuç
Otokorelasyon LM testi	0.933859	0.4697	Otokorelasyon yoktur.
Değişen varyans testi	66.33403	0.1210	Sabit varyans vardır.

LM testi H_0 : Gecikme 4'te seri korelasyon yoktur. Heteroskedastisite testi H_0 : Sabit varyans geçerlidir.

Tablo 6 incelendiği zaman LM testi ve değişen varyans testinin olasılık değerleri, %5 anlamlılık düzeyinden büyük olması nedeniyle boş hipotez kabul edilmektedir. Yani VAR modelinde otokorolasyon ve değişen varyans sorunu yoktur. Bu aşamadan sonra tahmin edilen VAR modeline ait eşbütünlük sonuçları Tablo 7'de gösterilmektedir.

Tablo 7. Johansen Eşbütünlük Test Sonuçları

H0	Eigenvalue İstatistiği	İz Yaklaşım Testi			Maksimum Öz Değer Testi		
		Test İstatistiği	%5 Kritik Değeri	Olasılık Değeri	Test İstatistiği	%5 Kritik Değeri	Olasılık Değeri
R=0	0.334135	27.3955	24.27596	0.0196*	20.3334	17.79730	0.0203*
R=1	0.084582	7.06214	12.32090	0.3189	4.41872	11.22480	0.5629
R=2	0.051495	2.64341	4.129906	0.1229	2.64341	4.129906	0.1229

** %5 anlamlılık düzeyini belirtmektedir. H0, R ile toplam eşbütünlük vektör sayısını ifade eder.

* işareti ise MacKinnon-Haug-Michelis (1999) olasılık değerini göstermektedir.

Tablo 7'de hem maksimum öz değer hem de iz yaklaşım testleri, LNGSYİH, LNDYY ve LNEKE değişkenleri arasında herhangi bir eşbütünlük ilişkisinin olmadığını belirten hipotezi reddetmektedir. Tablo 7'ye göre LNGSYİH, LNDYY ve LNEKE arasında %5 anlamlılık seviyesinde 1 adet eşbütünlük ilişkisi vardır. Yani LNGSYİH, LNDYY ve LNEKE arasında uzun dönemde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eşbütünlük ilişkisinin tespit edilmesinin ardından, LNDYY ve LNEKE'nin LNGSYİH üzerinde uzun dönemde etkisinin büyüklüğünü belirleyebilmek amacıyla FMOLS yöntemiyle katsayılar tahmin edilmiştir. FMOLS tahmin sonuçları Tablo 8'de gösterilmektedir.

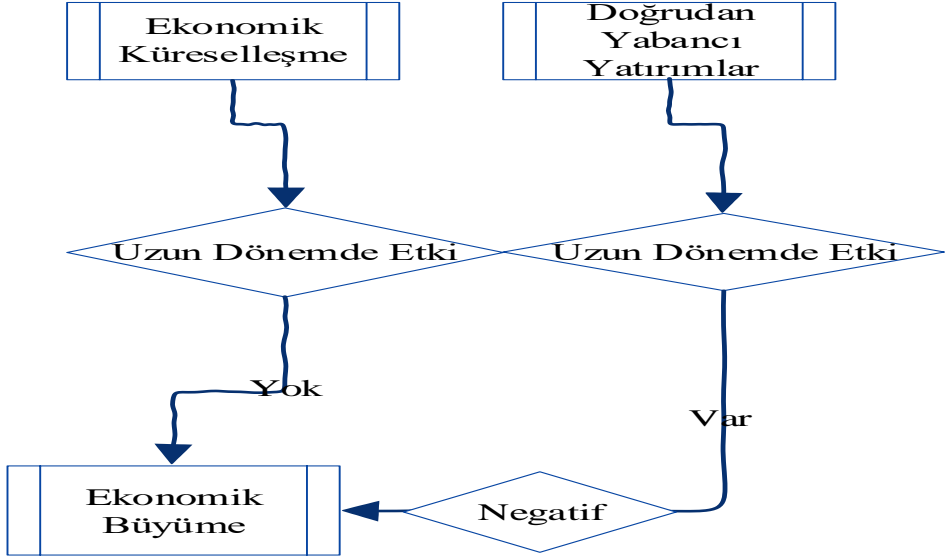
Tablo 8. FMOLS Tahmin Sonuçları

Bağımlı Değişken: LNGSYİH				
Değişken	Katsayı	Standart Hata	t-İstatistik Değeri	Olasılık Değeri
LNDYY	0.017088	0.023998	0.712058	0.4799
LNEKE	-0.466431***	0.169981	-2.744025	0.0086
Sabit Terim	9.322199	0.599433	15.55170	0.0000
Trend	0.031281	0.004027	7.767946	0.0000
Jarque-Bera normallik testi	1.0055461			0.604877

***, %1 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir. Jarque-Bera testi H_0 : Hata terimleri çok değişkenli normal dağılıma sahiptir.

Tablo 8'de LNDYY'nin katsayısı pozitifdir ancak, olasılık değeri anlamlı değildir. Bu durumda logaritması alınmış doğrudan yabancı yatırımlardaki meydana gelecek bir değişim, uzun dönemde logaritması alınmış GSYİH'yı etkilemeyecektir. Bunun yanında LNEKE'nin katsayısı negatif ve olasılık değeri %1 düzeyinde anlamdandır. Yani logaritması alınmış ekonomik küreselleşmede yaşanacak %1 birimlik artış, uzun dönemde

logaritması alınmış GSYİH'yı yaklaşık %47 düzeyinde azaltacaktır. Ayrıca FMOLS yöntemi ile tahmin edilen modelde serilerin normallik dağılımı, Jarque-Bera testi ile sinamış ve serilerin normal dağılıma sahip olduğu görülmüştür.

Şekil 4. Ampirik Bulguların Özeti

Çalışmada elde edilen ampirik bulgular özet olarak Şekil 4’de gösterilmektedir. Şekil 4’e göre ekonomik küreselleşme uzun dönemde ekonomik büyümeyi azaltmaktadır. Doğrudan yabancı yatırımların ise uzun dönemde ekonomik büyüme üzerinde bir etkisi yoktur.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma, 1970-2021 döneminde Türkiye için doğrudan yabancı yatırımlar ve ekonomik küreselleşme endeksinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini analiz etmeyi amaçlamıştır. Bu amaç kapsamında, öncelikle değişkenlere birim kök testi uygulanmış ve değişkenlerin birinci derecede durağan oldukları belirlenmiştir. Birinci derecede durağan oldukları tespit edilen değişkenler için uygun bir yöntemi olan Johansen eşbütünleşme analizi uygulanmıştır. Johansen testi sonucunda ekonomik büyüme, ekonomik küreselleşme ve doğrudan yabancı yatırımlar arasında bir eşbütünleşme ilişkisi tespit edilmiştir. Elde edilen söz konusu eşbütünleşme ilişkisi; Afzal (2007, s.723-734), Abakumova ve Primierova (2018, s.1-18), Rehman vd. (2023, s.1) çalışmaları ile benzerlik gösterirken, Kumari vd. (2023, s.127-149) çalışması ile benzerlik göstermemektedir. Değişkenler arasında uzun dönemli ilişkini tespit edilmesinin ardından uzun dönem katsayıların tahmin edilebilmesi için de FMOLS yöntemi kullanılmıştır. Tahmin sonuçlarına göre uzun dönemde doğrudan yabancı yatırımlar, ekonomik büyümeyi etkilememektedir. Elde edilen bu sonuç; Batten ve Vo (2009,s.1621-1641), Almfraji ve Almsafir (2014,s.106-213), Iamsiraroj (2016, s.116-133), Gui-Diby (2014, s.248-256), Acquah ve Ibrahim (2020,s.315-334) Okwu vd. (2020, s.217-230), Banday vd. (2021, s.211-221), Luo vd. (2022,s.1), Appiah-Otoo vd. (2023, s.1-11), Huang vd. (2023, s.1-

10), Hordofa (2023, s.1-24), Leitão, vd. (2023, s. 1-13), Minh vd. (2023, s. 1-9) çalışmaları ile farklılık gösterirken, Alvarado vd. (2017, s. 176-187), Bermejo Carbonell ve Werner (2018, s. 425-456), Kumari vd. (2023, s. 127-149), Rehman vd. (2023, s.1) çalışmaları ile benzerlik göstermektedir.

Çalışmada FMOLS yöntemi ile tahmin edilen uzun dönem kat sayı tahminlerine göre bir diğer sonuç; ekonomik küreselleşmenin ekonomik büyümeyi negatif etkilediği yönündedir. Elde edilen bu negatif etki; Olimpia ve Stela (2017, s.29-40), Titalessy (2018, s.79-85), Ahmad (2019, s. 255-276), Hammudeh vd. (2020, s.1-17), Kılıçarslan ve Dumrul (2018, s.115-123), Alariqi vd. (2023, s.3920-3931), Linh ve Linh (2023, s.87-102) çalışmaları ile benzerlik göstermezken, Latif vd. (2018, s.318-328), Acheampong vd. (2021, s.1-18), De Oliveira ve Moutinho (2022, s.48-53), Baidoo vd. (2023, s.1-14) çalışmaları ile benzerlik göstermektedir. Bunun yanında Beri vd. (2022, s.1-12) ve Radulovic ve Kostic (2024, s.1-7), ekonomik küreselleşmenin ekonomik büyümeyi etkilediğine yönelik bulgular elde etmesi nedeniyle, çalışmamız bu söz konusu çalışmalar ile farklılık göstermektedir. Ouedraogo vd. (2023, s.1682) çalışmasında yer alan birinci ülke grubu ile farklılık ve ikinci ülke grubu ile benzerlik göstermektedir.

Çalışmanın bulguları, doğrudan yabancı yatırımların ekonomik büyüme üzerinde anlamlı bir etki yaratmamasının arkasında bir dizi yapısal ve kurumsal faktörün yer aldığını göstermektedir. Bu faktörler arasında yatırım süreçlerindeki bürokratik engeller, siyasi ve ekonomik belirsizlikler, düşük katma değerli sektörler ve yatırımcı güven eksikliği öne çıkmaktadır. Ekonomik küreselleşmenin ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemesi ise ithalata dayalı büyüme modeli, dışa bağımlı sanayileşme yapısı ve döviz kuru şoklarına karşı kırılgan ekonomik yapı gibi unsurlarla ilişkilendirilebilir. Ayrıca, DYY ve ekonomik küreselleşmenin etkilerinin ülkelerin ekonomik yapısı, kurumsal kalite düzeyi ve piyasa koşullarına göre farklılık gösterebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, ekonomik politikaların ülke koşulları göz önünde bulundurularak şekillendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

FMOLS yöntemiyle yapılan analizler, doğrudan yabancı yatırımların uzun vadede ekonomik büyüme üzerinde anlamlı bir etki yaratmadığını, ekonomik küreselleşmenin ise ekonomik büyüme üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bu bulgular, ekonomik küreselleşmenin karmaşık ve çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu, bazı alanlarda ekonomik büyümeyi desteklerken bazı alanlarda kısıtlayıcı etkiler doğurabileceğini göstermektedir.

Bu doğrultuda, Türkiye'nin ekonomik büyümesini sürdürülebilir hale getirmek ve ekonomik küreselleşmenin olumsuz etkilerini minimize etmek için kapsamlı politika önerilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Öncelikle, yatırım süreçlerinin bürokrasiden arındırılması ve dijitalleşme yoluyla hızlandırılması gerekmektedir. Hukuki güvenliğin artırılması ve yatırımcı haklarının garanti altına alınması, Türkiye'ye olan yatırımcı güvenini güçlendirecektir. Ayrıca, yüksek katma değerli sektörler için doğrudan yabancı yatırımların teşvik edilmesi, ihracat odaklı büyüme stratejilerinin güçlendirilmesi ve ithalata bağımlılığın azaltılması kritik önem taşımaktadır.

Ekonomik istikrarın sağlanması için döviz kuru dalgalanmalarını azaltmaya yönelik tutarlı mali ve parasal politikalar hayata geçirilmelidir. Bölgesel kalkınma politikalarının etkinleştirilmesi ve yenilikçi teknoloji transferinin desteklenmesi, ekonomik büyümenin

daha dengeli ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşmasına katkı sağlayacaktır. Eğitim ve iş gücü piyasası reformları yoluyla nitelikli insan kaynağının artırılması, enerji verimliliğinin sağlanması ve yeşil ekonomi uygulamalarının yaygınlaştırılması, uzun vadeli kalkınma hedefleri için kritik unsurlardır.

Türkiye'ye özgü ekonomik ve kurumsal yapı dikkate alınarak sektörel ve bölgesel düzeyde daha detaylı analizlerin yapılması, politika yapımcıların daha hedeflenmiş ve etkin stratejiler geliştirmesine olanak sağlayacaktır. Uzun vadeli kalkınma planlarının istikrarlı bir şekilde uygulanması, siyasi ve ekonomik istikrarın korunması ve kamu-özel sektör iş birliğinin güçlendirilmesi, ekonomik büyümenin sürdürülebilirliği için temel taşlardır.

Sonuç olarak, ekonomik küreselleşme ve DYY'nin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini optimize etmek için daha bütüncül ve hedef odaklı politika çerçevelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Gelecekte yapılacak araştırmalar, küreselleşmenin farklı bileşenlerinin ve doğrudan yabancı yatırımların sektörel ve bölgesel düzeydeki etkilerini inceleyerek daha kapsamlı ve detaylı politika önerileri sunabilir. Bu sayede, Türkiye'nin ekonomik büyümesi sürdürülebilir ve kapsayıcı bir yapıya kavuşturulabilir.

Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu makale etik kurul kararı gerektirmemektedir ve daha önce herhangi bir yerde sözlü bildiri olarak sunulmamış ve bir tez çalışmasından üretilmemiştir. Tüm etik ilkeler uygun biçimde araştırmada göz önünde bulundurulmuştur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Ithenticate
Etik Bildirim	itobiad@itobiad.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Yazar Katkıları	Çalışmanın Tasarlanması: 1. Yazar (%40), 2. Yazar (%40), 3. Yazar (%20) Veri Toplanması: 1. Yazar (%10), 2. Yazar (%80), 3. Yazar (%10) Veri Analizi: 1. Yazar (%10), 2. Yazar (%80), 3. Yazar (%10) Makalenin Yazımı: 1. Yazar (%40), 2. Yazar (%40), 3. Yazar (%20) Makale Gönderimi ve Revizyonu: 1. Yazar (%40), 2. Yazar (%40), 3. Yazar (%20)
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	This article does not require ethics committee approval and has not been previously presented as an oral presentation anywhere and is not derived from a thesis. All ethical principles have been appropriately considered in the research.
Plagiarism Checks	Yes – Ithenticate
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	itobiad@itobiad.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Author Contributions	Design of Study: 1. Author (%40), 2. Author (%40), 3. Author (%20) Data Acquisition: 1. Author (%10), 2. Author (%80), 3. Author (%10) Data Analysis: 1. Author (%10), 2. Author (%80), 3. Author (%10) Writing up: 1. Author (%40), 2. Author (%40), 3. Author (%20) Submission and Revision: 1. Author (%40), 2. Author (%40), 3. Author (%20)

Kaynakça | References

- Abakumova, J., & Primierova, O. (2018). Economic growth, globalisation and income inequality: *The case of Ukraine. Economics*, 10, 11th, 1.
- Acheampong, A. O., Boateng, E., Amponsah, M., & Dzator, J. (2021). Revisiting the economic growth–energy consumption nexus: does globalization matter?. *Energy Economics*, 102, 105472.
- Acquah, A. M., & Ibrahim, M. (2020). Foreign direct investment, economic growth and financial sector development in Africa. *Journal of Sustainable Finance & Investment*, 10(4), 315-334.
- Adom, P. K. & Bekoe, W. (2013). Modelling electricity demand in Ghana revisited: The role of policy regime changes. *Energy Policy*, 61, 42–50.
- Afzal, M. (2007). The impact of globalisation on economic growth of Pakistan. *The Pakistan Development Review*, 723-734.
- Ağır, H., Rutbil, M. (2019). Gelişmekte olan ülkelerde doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile ekonomik büyüme ilişkisinin ekonometrik analizi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (2), 469-488.
- Ahmad, M. (2019). Globalisation, economic growth, and spillovers: A spatial analysis. *Margin: The Journal of Applied Economic Research*, 13(3), 255-276.
- Akdoğan, K. (2018). Mean-reversion and structural change in European food prices. *Central Bank Review*, 18(4), 163-173.
- Alariqi, M., Long, W., Singh, P. R., Al-Barakani, A., & Muazu, A. (2023). Modelling dynamic links among energy transition, technological level and economic development from the perspective of economic globalisation: Evidence from MENA economies. *Energy Reports*, 9, 3920-3931.
- Almfraji, M. A., & Almsafir, M. K. (2014). Foreign direct investment and economic growth literature review from 1994 to 2012. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 129, 206-213.
- Alvarado, R., Iñiguez, M., & Ponce, P. (2017). Foreign direct investment and economic growth in Latin America. *Economic Analysis and Policy*, 56, 176-187.
- Amoako, S., Andoh, F. K. & Asmah, E. E. (2022). Structural change and energy use in Ghana's manufacturing and agriculture sectors. *Energy Reports*, 8, 11112-11121.
- Appiah-Otoo, I., Chen, X., & Ampah, J. D. (2023). Exploring the moderating role of foreign direct investment in the renewable energy and economic growth nexus: Evidence from West Africa. *Energy*, 281, 128346.
- Asteriou, D., & Hall, S. G. (2021). *Applied econometrics (Fourth Edition)*. London: Red Globe Press.
- Aydin, M., Degirmenci, T., Erdem, A., Sogut, Y., & Demirtas, N. (2024). From public policy towards the green energy transition: Do economic freedom, economic globalization, environmental policy stringency, and material productivity matter?. *Energy*, 311, 133404.

Aydin, M., Sogut, Y., & Erdem, A. (2024). The role of environmental technologies, institutional quality, and globalization on environmental sustainability in European Union countries: new evidence from advanced panel data estimations. *Environmental Science and Pollution Research*, 31(7), 10460-10472.

Baidoo, S. T., Tetteh, B., Boateng, E., & Ayibor, R. E. (2023). Estimating the impact of economic globalization on economic growth of Ghana: Wavelet coherence and ARDL analysis. *Research in Globalization*, 7, 100183.

Baldwin, R., Braconier, H., & Forslid, R. (2005). Multinationals, endogenous growth, and technological spillovers: theory and evidence. *Review of International Economics*, 13(5), 945-963.

Banday, U. J., Murugan, S., & Maryam, J. (2021). Foreign direct investment, trade openness and economic growth in BRICS countries: evidences from panel data. *Transnational Corporations Review*, 13(2), 211-221.

Batten, J. A., & Vo, X. V. (2009). An analysis of the relationship between foreign direct investment and economic growth. *Applied Economics*, 41(13), 1621-1641.

Beri, P. B., Mhonyera, G., & Nubong, G. F. (2022). Globalisation and economic growth in Africa: New evidence from the past two decades. *South African Journal of Economic and Management Sciences*, 25(1), 1-12.

Bermejo Carbonell, J., & Werner, R. A. (2018). Does foreign direct investment generate economic growth? A new empirical approach applied to Spain. *Economic geography*, 94(4), 425-456.

Corporate Finance Institute (CFI) (2024). Theories of Growth. E.t. 6 Haziran 2024. <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/economics/theories-of-growth/#:~:text=The%20Neoclassical%20Growth%20Theory%20is,the%20Solow%2DSwan%20Growth%20Model>.

Cheung, Y. & Lai. K. (1993). Finite-sample sizes of Johansen's likelihood ratio tests for co-integration. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 55(3), 313-328.

De Oliveira, H. V. E., & Moutinho, V. (2022). Do renewable, non-renewable energy, carbon emission and KOF globalization influencing economic growth? Evidence from BRICS' countries. *Energy Reports*, 8, 48-53.

Degirmenci, T., Aydın, M., Cakmak, B. Y., & Yigit, B. (2024). A path to cleaner energy: The nexus of technological regulations, green technological innovation, economic globalization, and human capital. *Energy*, 311, 133316.

Değirmenci, T., Aydın, M., & Kızılkaya, O. (2024). BRICS-T Ülkelerinde Ekonomik Küreselleşme, Vergi Yükü ve Yatırım Özgürlüğünün Doğrudan Yabancı Yatırımlara Etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 228-243.

Dickey, D. A., & Fuller, W. A. (1981). Likelihood ratio statistics for autoregressive time series with a unit root. *Econometrica*, 49, 1057-1072.

Doğan, M. & Doğan, Ö. S. (2022). Türkiye'nin Jeopolitiği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 5(2), 320-339.

Dünya Bankası (2024). World Development Indicators. <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>

Emako, E., Nuru, S., & Menza, M. (2022). The effect of foreign direct investment on economic growth in developing countries. *Transnational Corporations Review*, 14(4), 382-401.

Gui-Diby, S. L. (2014). Impact of foreign direct investments on economic growth in Africa: Evidence from three decades of panel data analyses. *Research in economics*, 68(3), 248-256.

Hammudeh, S., Sohag, K., Husain, S., Husain, H., & Said, J. (2020). Nonlinear relationship between economic growth and nuances of globalisation with income stratification: Roles of financial development and governance. *Economic Systems*, 44(3), 100761.

Hansen, B.E., & Phillips, P.C. (1990). Estimation and inference in models of cointegration: A simulation study. *Advances in Econometrics*, 8, 225–248.

Hordofa, D. F. (2023). Impacts of external factors on Ethiopia's economic growth: Insights on foreign direct investment, remittances, exchange rates, and imports. *Heliyon*, 9(12).

Hu, H., Li, R. & Zhang, L. (2023). Financial development and resources curse hypothesis: China's COVID-19 perspective of natural resources extraction. *Resources Policy*, 85, 103965.

Huang, Y., Raza, S. M. F., & Usman, M. (2023). Asymmetric role of natural resources dependence, industrialization, and foreign direct investment in China's economic growth. *Resources Policy*, 85, 103932.

Iamsiraroj, S. (2016). The foreign direct investment–economic growth nexus. *International Review of Economics & Finance*, 42, 116-133.

Ifeakachukwu, N. P. (2020). Globalisation, economic growth and income inequality in Nigeria. *Indian Journal of Human Development*, 14(2), 202-212.

International Monetary Fund (IMF) (2009). Balance of Payments and International Investment Position Manual. Sixth Edition (BPM6), ISBN 978-1-58906-812-4, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/bop/2007/pdf/bpm6.pdf>

İsviçre Federal Teknoloji Enstitüsü (2024). KOF Globalisation Index. <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>

Katircioglu, S. T. (2009). Revisiting the tourism-led-growth hypothesis for Turkey using the bounds test and Johansen approach for cointegration. *Tourism Management*, 30(1), 17-20.

Khan, M. A., Rehan, R., Chhapra, I. U. & Bai, A. (2022). Inspecting energy consumption, capital formation and economic growth nexus in Pakistan. *Sustainable Energy Technologies and Assessments*, 50, 101845.

Kılıçarslan, Z., & Dumrul, Y. (2018). The impact of globalization on economic growth: empirical evidence from the Turkey. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 8(5), 115-123.

- Kim, D. & Perron, P. (2009). Unit root tests allowing for a break in the trend function at an unknown time under both the null and alternative hypotheses. *Journal of econometrics*, 148(1), 1-13.
- Kolb, M. (2018). What is the Globalization?. Peterson Institute International Economics, (Ed. by) Madona Devasahayam, Helen Hillebrand, and Steven R. Weisman, <https://www.piie.com/microsites/globalization/what-is-globalization>
- Kumari, R., Shabbir, M. S., Saleem, S., Yahya Khan, G., Abbasi, B. A., & Lopez, L. B. (2023). An empirical analysis among foreign direct investment, trade openness and economic growth: evidence from the Indian economy. *South Asian Journal of Business Studies*, 12(1), 127-149.
- Lagendijk, A. & Hendrikx, B. (2009). Foreign Direct Investment. International Encyclopedia of Human Geography, 243-254, (Ed.) Rob Kitchin, Nigel Thrift, Elsevier, <https://doi.org/10.1016/B978-008044910-4.00167-X>
- Latif, Z., Latif, S., Ximei, L., Pathan, Z. H., Salam, S., & Jianqiu, Z. (2018). The dynamics of ICT, foreign direct investment, globalization and economic growth: Panel estimation robust to heterogeneity and cross-sectional dependence. *Telematics and informatics*, 35(2), 318-328.
- Lee, J. & Strazicich, M.C. (2003). Minimum Lagrange multiplier unit root test with two structural breaks. *The Review of Economics and Statistics*, 85 (4), 1082e1089.
- Lee, C. C., Lee, C. C., & Chiou, Y. Y. (2017). Insurance activities, globalization, and economic growth: New methods, new evidence. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 51, 155-170.
- Leitão, N. C., Dos Santos Parente, C. C., Balsalobre-Lorente, D., & Cantos Cantos, J. M. (2023). Revisiting the effects of energy, population, foreign direct investment, and economic growth in Visegrad countries under the EKC scheme. *Environmental Science and Pollution Research*, 30(6), 15102-15114.
- Linh, H. T. D., & Linh, T. N. (2023). Impacts of globalisation on economic growth in Europe Union countries. *Ho Chi Minh City Open University Journal Of Science-Economics and Business Administration*, 13(1), 87-102.
- Liu, F., Sim, J. Y., Sun, H., Edziah, B. K., Adom, P. K., & Song, S. (2023). Assessing the role of economic globalization on energy efficiency: Evidence from a global perspective. *China Economic Review*, 77, 101897. <https://doi.org/10.1016/j.chieco.2022.101897>
- Lumsdaine, R. L., & Papell, D. H. (1997). Multiple trend breaks and the unit-root hypothesis. *Review of Economics and Statistics*, 79(2), 212-218.
- Luo, Y., Guo, C., Ali, A., & Zhang, J. (2022). A dynamic analysis of the impact of FDI, on economic growth and carbon emission, evidence from China, India and Singapore. *Environmental Science and Pollution Research*, 29(54), 82256-82270.
- Mallampally, P. & Sauvankar, K. P. (1999). Foreign direct investment in developing countries. *Finance & Development*, 36(1), <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/1999/03/mallampa.htm>

Merlin, M. L. & Chen, Y. (2021). Analysis of the factors affecting electricity consumption in DR Congo using fully modified ordinary least square (FMOLS), dynamic ordinary least square (DOLS) and canonical cointegrating regression (CCR) estimation approach. *Energy*, 232, 121025.

Miles, W. (2020). House price convergence in the euro zone: A pairwise approach. *Economic Systems*, 44(3), 100782.

Minh, T. B., Ngoc, T. N., & Van, H. B. (2023). Relationship between carbon emissions, economic growth, renewable energy consumption, foreign direct investment, and urban population in Vietnam. *Heliyon*.

Okwu, A. T., Oseni, I. O., & Obiakor, R. T. (2020). Does foreign direct investment enhance economic growth? Evidence from 30 leading global economies. *Global Journal of Emerging Market Economies*, 12(2), 217-230.

Olimpia, N., & Stela, D. (2017). Impact of globalisation on economic growth in Romania: An empirical analysis of its economic, social and political dimensions. *Studia Universitatis „Vasile Goldis” Arad–Economics Series*, 27(1), 29-40.

Organization for Economic Cooperation and Development Development (OECD) (1999). Foreign Direct Investment and the Environment. file:///C:/Users/DELL/Downloads/9789264266315-en.pdf

Organization for Economic Cooperation and Development Development (OECD) (1999). Foreign Direct Investment for Development: Maximising Benefits, Minimising Costs. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2002/09/foreign-direct-investment-for-development_g1gh2cf5/9789264199286-en.pdf

Organization for Economic Cooperation and Development Development (OECD) (2024). Foreign Direct Investment (FDI). https://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/foreign-direct-investment-fdi/indicator-group/english_9a523b18

Ouedraogo, R., Sawadogo, H., & Dianda, I. (2023). Globalisation, economic growth and quality of infrastructure: New insights. *The World Economy*.

Öztürk, S. (2006). Küreselleşme ve küresel ekonomik kriz: krizin gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomilerine etkilerinin karşılaştırmalı analizi. *Development*, 34(8), 1446-1457.

Potrafke, N. (2014). The evidence on globalisation. *The World Economy*, 38(3), 509-552.

Presidenceof the Republic of Türkiye Investment Office (2024). FDI in Türkiye. <https://www.invest.gov.tr/en/whyturkey/pages/fdi-in-turkey.aspx>

Radulovic, M., & Kostic, M. (2024). Globalization and economic growth in Western Balkan countries. *Regional Science Policy & Practice*, 100031.

Rakhmatullayeva, D., Kuliyeu, I., Beisenbaiyev, Z., & Tabeyev, T. (2020). Assessment of the influence of FDI on the economic growth of the host country: Evidence from Kazakhstan. In *E3S web of conferences* (Vol. 159, p. 06007). EDP Sciences.

Radulović, M., & Kostić, M. (2024). Globalization and economic growth in Western Balkan countries. *Regional Science Policy & Practice*, 100031. <https://doi.org/10.1016/j.rspp.2024.100031i>.

Raihan, A., Muhtasim, D. A., Farhana, S., Hasan, M. A. U., Pavel, M. I., Faruk, O., Rahman, M. & Mahmood, A. (2022). Nexus between economic growth, energy use, urbanization, agricultural productivity, and carbon dioxide emissions: New insights from Bangladesh. *Energy Nexus*, 8, 100144.

Raihan, A. & Tuspekova, A. (2022). Dynamic impacts of economic growth, energy use, urbanization, agricultural productivity, and forested area on carbon emissions: New insights from Kazakhstan. *World Development Sustainability*, 1, 100019.

Rehman, A., Radulescu, M., Ahmad, F., Kamran Khan, M., Iacob, S. E., & Cismas, L. M. (2023). Investigating the asymmetrical influence of foreign direct investment, remittances, reserves, and information and communication technology on Pakistan's economic development. *Economic Research-Ekonomika Istraživanja*, 36(2), 2131591.

Republic of Türkiye Investment Office (RTIO). (2024). FDI in Türkiye. <https://www.invest.gov.tr/en/whyturkey/pages/fdi-in-turkey.aspx>

Shahzad, A. (2006). What is Globalization - Historical Background. *Jadavpur Journal of International Relations*, 10(1), 204-212. <https://doi.org/10.1177/0973598406110013>

Shahbaz, M. (2009). A reassessment of finance-growth nexus for Pakistan: under the investigation of FMOLS and DOLS techniques. *IUP Journal of Applied Economics*, 8(1), 65-80.

Shittu, W. O., Yusuf, H. A., El Moctar El Houssein, A., & Hassan, S. (2020). The impacts of foreign direct investment and globalisation on economic growth in West Africa: examining the role of political governance. *Journal of Economic Studies*, 47(7), 1733-1755.

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) (2023). Doğrudan Yatırımlar, TEPAV Doğrudan Yatırımlar Bülteni- 2023 I, Sayı 18, https://www.tepav.org.tr/upload/files/1687402193-0.TEPAV_Dogrudan_Yatirimlar_Bulteni_2023_I.pdf

Titalessy, P. B. (2018). The impact of globalisation on economic growth in Asia-Pacific. *Asia Pacific Journal of Advanced Business and Social Studies*, 4(2), 79-85.

Uluslararası Yatırımcılar Derneği (YASED) (2023). Jeopolitik belirsizlik çağında Türkiye-AB ticaret ve yatırım gündemi <https://yased-api.yased.org.tr/Uploads/Media/Jeopolitik-Belirsizlik-Caginda-Turkiye-AB-Ticaret-ve-Yatirim-Gundemi.pdf>

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) (2023). Foreign Direct Investment. World Investment Report 2023: Investing in Sustainable Energy for All, United Nations publication. Sales No. E.23.II.D.17. New York and Geneva.

Xu, Y., & Zhao, X. (2023). Financial market risk, technology and natural resources nexus: Evidence from China. *Resources Policy*, 81, 103332.

Velde, T. D. W. (2001). *Policies towards foreign direct investment in developing countries: emerging best-practices and outstanding issues*. London: Overseas Development Institute.

Zivot, E., & Andrews, D.W.K. (1992). Further evidence on the great crash, the oil-price shock, and the unit-root hypothesis. *Journal of Business and Economic Statistics*, 10(3), 251-270.